

Wehner Tibor

VALÓSZÍNŰTLEN LEBEGÉS

Török Richárd szobrászművész vasvári *Táncosnő*-szobra

Török Richárd szobrászművész vasvári múzeumi gyűjteményének, állandó kiállításának 2006-os megnyitását követően 2014 augusztusában a művész egy újabb szobrával gazdagodott a nyugat-dunántúli város: a *Táncosnő* című alkotás nemes anyagba foglalt kompozíciójával. A nyolc esztendővel korábban Vasvárnak adományozott portrégyűjtemény zárt múzeumi terével, intézményi rendszerével szemben egy szabad városi közeg fogadta be ezt az alkotást, amelynek lényegi jellemzője a környezettel összehangolt monumentalitás, a széleskörű közösségi rendeltetés, az állandóság és a maradandóság: a szoborállítók reménye szerint a Nagy Gáspár Művelődési Központ előtti parkban otthonra lelt *Táncosnő* a közeljövőben a település mindennapjainak meghatározó jelentőségű, szerves művészeti elemévé fog válni. E szoborállítói remények megvalósulásának az alkotó kivételes tehetsége és nagy formátumú munkássága, és a különleges értékeket hordozó, az életműben kimagasló fontosságú mű a garanciája. A talapzatra emelt *Táncosnő* című alkotás *Kútfigura* megnevezéssel első alkalommal 1987-ben, a tatai Művelődési Központban rendezett, a fiatal szobrász új munkáit felvonultató kiállításán került közönség elé – a tárlatot kísérő katalógus címlapján is e mű reprodukciója jelent meg –, majd csaknem három évtizedig raktárban pihent a szobor eredeti gipsz-változata. E hosszú mellőzöttség elsődleges oka, hogy ez az alkotás nem megrendelésre készült, hanem a művész autonóm művészi programja szellemében, s így a politika és a mindenkori ideológia rabságában vergődő magyar köztéri szobrászat megrendelőit nem foglalkoztatta, nem érdekelte megvalósítása. Ezért is kivételes volt felavatásának vasvári pillanata: nem demonstratív politikai emlékművet, nem dicső vagy tragikus történelmet idéző monumentumot, nem példaadó életutat és heroikus munkásságot fémjelző emlékszobrot köszönthettünk, hanem az esztétika szféráját csillogtató, a művészet mibenlétével párbeszédet kezdeményező, az aktualitásoktól messze rugaszkodó műalkotást.

Könnyű megtalálni Török Richárd ezen alkotásának művészettörténeti előzményeit és kapcsolódásait: hivatkozhatunk a görög szobrászat táncoló alakokat megjelenítő plasztikáira és domborműveire, de még inkább az Izsó Miklós szobrászművész által az 1870-es években alkotott *Táncoló hajdú*-, vagy *Táncoló paraszt*-sorozat remekbe szabott terrakotta-figuráira, amelyet a kiváló művészettörténész, Fülep Lajos nagyívű elemzésében a magyar szobrászat nyitányaként ünnepelt, s a nemzeti és az egyetemes, a tradíció és a modernitás szintéziseként, a tartalom és a forma, az emberi test és a drapéria plasztikai megidézésének tökéletes összhangjaként minősített. Izsó Miklós táncoló alakjainak ideáját később a XX. század egyik legjelentősebb szobrásza, Medgyessy Ferenc is egy *Táncoló nő*-alakban éltetette tovább: az 1954-ben megformált, lebbenő szoknyával megragadott lendületes figura több bronz-változatban is ránk hagyományozódott: Budapesten, Debrecenben és Székesfehérváron is áll egy-egy köztéri példánya ennek a szobornak. Számos más szobrász-előd és kortárs (többek között Kiss István, Szandai Sándor, Csikai Márta) magyarországi köztereken álló, hasonló tárgyú kompozíciója tematikai köréből emelkedik ki Török Richárd *Táncosnő*-szobra, amely már egészen más szellemisséget sűrít és sugároz, mint az egy, vagy a fél évszázaddal korábban született, vagy az ugyanezen évtizedben megformált hasonló tárgyú alkotások. A széttárt karokkal megjelenő, lábujjhegyre magasodó, hangsúlyos kontraposztban álló, szoros, erőteljesen redőzött drapériával övezett testtel megjelenített titokzatos figura – amely a bensőségesség és átszellemültség, az ihletettség auráját vonja maga köré – finoman

ellenpontozott plasztikai pólusokból, ellentétekből építkezik: dinamika és nyugalom, lendületes mozgás és mozdulatlanág, földhöz szegezetheg és talányos elemelkedés, valószínűtlen lebegés érzete munkál a kompozícióban. A test és kifejezése, mozdulata és kimerevített mozdulatlanága oly sokatmondó: a művet a sors kihívásait elfogadó ember manifesztációja, a művészegeyéniség köznapiságokon való felülemelkedésének fenséges megnyilvánulása, az átélés hitelessége élteti. E szobormű megszületésekor írta a kortárs és jó barát Fekete Tamás szobrászművész Török Richárd tehetségét ecsetelve: „Számomra legfontosabb és egyben leglényegesebb tulajdonsága, erénye, hogy nem egyszerűen ábrázol, hanem megjelenít. Ha azt mondom, hogy zseniálisan mintáz, elkoptatott frázisokat használok. Inkább úgy fogalmaznék, hogy ördögien ügyes a szó nemes értelmében. Mindent tud, amit a mintázásról tudni lehet, és mindezt használja is, néha már csak virtusból is. Hol tudatos, hol ösztönös lendületével, vitalitásával saját arculatot teremtett, félreismerhetetlen formajegyekkel.”

Török Richárd, a fiatalon elhunyt kiváló szobrászművész életművének 1993-as lezárulása után két évtizeddel egy újabb, a művész hagyatékában fennmaradt alkotás öltött szilárd testet Vasvár városában. Ez a mű így szervesen kapcsolódik a nyolcvanas években, a nyolcvanas-kilencvenes évtizedfordulón Magyarországon és külföldön, még a művész aktív közreműködésével megvalósult azon monumentális alkotások csoportjához, amelynek összetevői között olyan, a modern magyar szobrászatban kiemelkedő jelentőségű kompozíciókat vehetünk számba, mint az 1985-ben Budapesten elhelyezett *Hippokratész*, a székesfehérvári, 1988-ban felállított oszlopos *Szent István*-szobor, vagy az 1991-ben felavatott canberrai *Szókratész megkísértése* című kompozíció. A *Táncosnő* egyszersmind az ezredforduló éveiben, majd ezt követően köztéren felállított posztumusz Török Richárd-szobrok műegyüttesének legújabb alkotásaként is számba vehető: többek között a budapesti *Bartók*-portré, az erdélyi Szentjobb község *Szent István*-szobra, a pannonhalmi apátság egészalakos *Szent István*-alakja, a Visegrádon talapzatra emelt *Mátyás király*-portré és a piliscsabai *Befejezetlen Madonna*, a pápai *Kossuth Lajos*-, a debreceni *Kölcsey Ferenc*-büszt után ennek az alkotásnak a felavatása is azt jelzi, hogy e szobrász művei nemcsak megszületésükkor manifesztálták rendkívül erőteljesen és érzékletesen mondandójukat, hanem intenzitásukat, tartalmi és esztétikai érvényességüket megőrizték, vagy egyre erőteljesebbé fokozták az évek, évtizedek elmúltával is.

Török Richárd a XX. század utolsó harmadában kibontakozott munkásságával az ezerszer kiürültnek és megkopottnak kikiáltott figurativitás, az emberközpontú szobrászat évezredekre visszanyúló tradícióját tudatosan vállalta és építette tovább: a klasszikus hagyományok talaján állva alkotott friss szemléletű, korszerű, a korszak szellemiségével és jelenségvilágával együtthangzó, új szépségeket (és új rútságokat) felmutató, tág érvényességű, leleményesen megformált munkákat. Lehunyt szemek, félbe maradt, tétovává vált mozdulatok, a talapzatot szervesen a kompozícióba illesztő plasztikai megoldások, szellemes és kifejező, rendhagyó formai metódusok, bravúros anyagkezelés, hihetetlenül érzékeny mintázás, hallatlan mélységeket sejtető érzelmi izzás, feszült mű-atmoszféra – talán ezek a legfontosabb, a Török Richárd szobrászatát jellemző vonások, karakteres meghatározó jegyek. Műhelyében elsősorban – mint erről a vasvári múzeumi gyűjtemény is oly szemléletesen tanúskodik – fantáziaportrék és hitelesen megformált történelmi személyiségek, a tudomány és a művészet jól ismert, az emlékezetbe vésett alakjainak szobormásai formálódtak: Hippokratész, Szókratész, Szent István, Leonardo da Vinci, Mátyás király, II. Rákóczi Ferenc, Kölcsey, Vörösmarty, Petőfi, Kossuth és Széchenyi, Liszt Ferenc, Bartók Béla, Katona József, Babits Mihály, Kosztolányi Dezső, Pilinszky János. A magyar és az egyetemes történelem, a kultúra, a művészet meghatározó jelentőségű, zseniális személyiségeit idézte meg hol megrendelésre,

hol pályázatnyertes művet alkotva, hol önálló művészeti programját kiteljesítve, de mindig egyéni látásmóddal, mindig valami addig ismeretlen megfogalmazva. És mindemellett készített olyan, önálló, független alkotói ambícióit jellemző kompozíciókat is, mint a *Táncosnő*, amelynek megalkotása során maradéktalanul kiteljesíthette szobrászi törekvéseit. Miként minden Török Richárd-kompozíció, a *Táncosnő* is érzékeny, emberléptékű monumentalitású mű: nem a nagy méretek, a látványos külsőségek, a nagyhatású bravúrok által, hanem az érték, a gondolati mélység, a tartalmi gazdagság, a kifejezés finomsága révén teremti meg a művész alkotása a szabad teret dinamikusan szervező, a szobor terébe érkezőt magához vonzó hatásvilágát. Mint oly sok más Török Richárd-kompozíció, a *Táncosnő* is gyönyörűen megmintázott, lágyan megformált, valamifajta megsértett harmóniával fájdalmasan áthatott mű. Bizonyosak lehetünk abban, hogy méltó környezetben, sokakat gazdagítva, véglegesen otthonra lelt Vasvár városában a tánc Török Richárd által megformált plasztikai allegóriája, szobrászati látomása.